

**Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку і
Кафедра обліку і оподаткування**

Ворончак Віталій Петрович
Облік, аналіз і контроль ефективності фінансово-господарської діяльності
установ державного сектору економіки
спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма – Облік і контроль в державному секторі
економіки
Кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконав студент групи ОДСм-21
Ворончак Віталій Петрович
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Сисюк С.В.

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту «___» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри _____
д.е.н, професор Задорожний З.В.

ТЕРНОПІЛЬ – 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ (ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ).....	3
1.1. Правове регулювання, матеріальна і фінансова основа діяльності органів місцевого самоврядування	6
1.2. Вплив фінансово-господарської діяльності органів місцевого самоврядування на систему обліку і контролю	13
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	20
2.1. Облік доходів, видатків та результатів діяльності органів місцевого самоврядування	20
2.2. Застосування інформаційних технологій в діяльності та обліку органів місцевого самоврядування	26
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	32
3.1. Аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності органів місцевого самоврядування	32
3.2. Контроль фінансово-господарської діяльності органів місцевого самоврядування	38
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми. Реформа децентралізації в Україні сприяла розширенню фінансової автономії органів місцевого самоврядування. В умовах передачі значної частини повноважень та ресурсів на місцевий рівень, важливо забезпечити прозорий та раціональний розподіл і використання бюджетних коштів. Зростання ролі місцевих бюджетів у забезпеченні економічного розвитку громад потребує ефективних інструментів управління фінансами, які ґрунтуються на якісному бухгалтерському обліку, оперативному аналізі та дієвому контролі. Проблемні аспекти у частині фінансового забезпечення діяльності ТГ, що пов'язані із обмеженістю ресурсів, економічної нестабільності та воєнного стану вимагають максимальної ефективності у використанні коштів, що можливо лише за умови регулярного моніторингу фінансово-економічної діяльності. Зростання вимог до прозорості та підзвітності, впровадження необхідності оприлюднення звітності, транзакцій та договорів установ у відкритому доступі обумовлює необхідність удосконалення облікових та контрольних процедур. Впровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі передбачає здійснення оцінки результативності бюджетних програм, вимагає інтеграції інструментів аналізу та контролю у процеси управління.

Таким чином, однією з ключових складових успішної діяльності суб'єктів державного сектору, зокрема органів місцевого самоврядування, є якісне інформаційне забезпечення. Воно значною мірою залежить від належної організації та ефективності обліку, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Облік, аналіз і контроль ефективності фінансово-господарської діяльності є ключовими інструментами для забезпечення стійкого розвитку громад, раціонального використання та управління ресурсами.

Питання обліку в установах державного сектору завжди привертало до себе увагу багатьох науковців, серед яких слід виділити роботи. В. Свірко, М.Р. Лучка, С.В.Сисюк, Н. М. Хорунжак та ін.

Однак питання обліку, аналізу та контролю в ОМС потребують досліджень внаслідок недостатньої розробленості теоретичних і практичних підходів щодо їх здійснення, підвищення їх значимості в удосконаленні механізму управління комунальною власністю і фінансовими ресурсами.

Мета і завдання дослідження. Основною метою роботи є дослідження питань обліку, аналізу та контролю ефективності фінансово-господарської діяльності органів місцевого самоврядування. Для реалізації зазначеної мети поставлено наступні завдання:

- розглянути правові аспекти діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС), їх фінансову та матеріальну основу;
- визначити вплив фінансово-господарської діяльності ОМС на побудову системи обліку, аналізу та контролю;
- дослідити методичні підходи до обліку доходів, видатків та результатів діяльності в ОМС;
- визначити можливості застосування інформаційних технологій в діяльності та обліку ОМС;
- провести аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності ОМС;
- визначити особливості контролю діяльності в ОМС.

Об'єктом дослідження виступає облік, аналіз і контроль ефективності ФГД органів місцевого самоврядування. Дослідження проводилось за показниками фінансово-господарської діяльності Хоростківської міської ради.

Предметом дослідження є методика обліку, аналізу та контролю в органах місцевого самоврядування

Методи дослідження. Методи дослідження теми складають систему способів і прийомів, що забезпечують розкриття ключових питань роботи. До них належать: аналіз документації, вибіркового метод (зокрема, під час вивчення структури видатків установи), порівняння, групування тощо. У ході дослідження використовуються прийоми групування, статистичного аналізу, порівнянь, а також синтезу, спостереження, узагальнення та графічного представлення даних.

Інформаційною базою нормативно-правові документи, праці науковців, матеріали науково-практичних конференцій, статистичні інформація, періодичні видання, а також бухгалтерська документація та звітність Хоростківської міської ради.

Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів

Обґрунтовано необхідність проведення аналізу ефективності фінансово-господарської діяльності ОМС, та визначено, що важливим аспектом у процесі аналізу та оцінки має дослідження фінансової діяльності ОМС в умовах децентралізації. Ефективна фінансова діяльність ОМС в умовах децентралізації включає: результативну дохідну політику; підвищення ефективності розподілу та використання фінансових ресурсів, виконання затверджених бюджетних програм; залучення додаткових фінансових ресурсів та здійснення інвестиційної діяльності.

Враховуючи особливості діяльності ОМС виокремлено напрями автоматизації процесів обліку шляхом проведення аналізу облікових процесів і визначення можливості для їх автоматизації, обрання тих, які б відповідали особливостям діяльності ОМС, проведення тестування нових систем на окремих ділянках обліку. З метою залучення коштів на процеси інформатизації та цифровізації доречно використовувати грантові кошти та кошти субвенцій та державних програм, які спрямовуються на процеси цифровізації в Україні.

Практичне значення роботи полягає в обґрунтуванні необхідності впровадження результативної доходної політики та залучення додаткових джерел ресурсів у діяльності органу місцевого самоврядування.

Апробація результатів роботи та публікації. За результатами дослідження опубліковано тези доповідей на наукових конференціях.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи складає 47 сторінок, в якому 8 таблиць, 9 рисунків, список літературних джерел охоплює 63 джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ АНАЛІЗУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ (ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ)

1.1. Правове регулювання, матеріальна і фінансова основа діяльності органів місцевого самоврядування та

Місцеве самоврядування є тісно пов'язаним із активністю місцевих і регіональних спільнот та є одним з базових елементів децентралізованої системи публічної влади.

Законодавство України з питань місцевого самоврядування регулює діяльність органів місцевого самоврядування (ОМС), визначає їх повноваження, права, обов'язки та взаємовідносини з державними органами.

Загалом законодавство, що регулює питання діяльності ОМС поділяється на міжнародні документи, які ратифіковані Україною та внутрішні нормативні документи, як прийняті ВРУ.

Дослідження нормативних документів дозволяє виділити Європейську хартію місцевого самоврядування, у якій вперше подано визначення місцевого самоврядування та яке вбачається у «праві і спроможності органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення» [13].

Також у Всесвітній декларації місцевого самоврядування подається наступне визначення місцевого самоврядування : «право та обов'язок місцевих органів влади регулювати й вести суспільні справи під свою особисту відповідальність та в інтересах місцевого населення»[12].

В українському законодавстві, а саме основному Законі – Конституції визначено МС як право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення, встановлювати основні принципи та структуру ОМС, а

також передбачається гарантування фінансової та організаційної автономії місцевого самоврядування [14].

Основним законом, який є базовим для ОМС є ЗУ «Про місцеве самоврядування» [38], який врегульовує діяльність ОМС, визначає поняття, принципи місцевого самоврядування, врегульовує повноваження відповідних місцевих рад та їх виконавчих комітетів, та сілких, селищних та міських голів. Важливим є те, що цим законом встановлюється порядок фінансування та матеріально-технічного забезпечення ОМС.

ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [42] забезпечує правові умови для об'єднання громад з метою формування спроможних громад та визначає порядок утворення, функціонування та фінансування громад, які об'єдналися.

Питання служби в ОМС, правового статусу посадових осіб, порядок призначення на посади, функціональні обов'язки та відповідальність визначаються ЗУ «Про службу в ОМС» [39].

Фінансові питання діяльності ТГ у частині регулювання бюджетної політики на місцевому рівні, визначення джерел доходів місцевих бюджетів, порядок розподілу трансфертів, субвенцій та дотацій визначається Бюджетним кодексом.

ЗУ «Про засади державної регіональної політики» спрямований на забезпечення сталого розвитку регіонів та визначає роль ОМС у реалізації державної регіональної політики [43].

У 2021 році також було прийнято ЗУ «Про стратегічне планування розвитку територій» [44], яким врегульовано питання стратегічного планування розвитку громад та територій та визначено порядок розробки стратегій розвитку територій та їхнього впровадження.

Таким чином, зміна нормативного регулювання діяльності ОМС, яка передбачала та врегульовувала процеси децентралізації призвела до проведення реформи децентралізації, яка спрямовувалась на передачу ресурсів та повноважень громадам. Процес децентралізації відбувся шляхом укрупнення

районів (зменшенням їх кількості в областях) та створенням укрупнених ТГ з фінансовими та управлінськими повноваженнями. У процесі реформування активно впроваджуються елементи електронного врядування (сервіси ДІЯ, «Соціальна громада», публічні електронні реєстри).

Таким чином, законодавство для ОМС сприяє формуванню ефективного, прозорого та підзвітного місцевого самоврядування та створює основу для інтеграції України до європейських стандартів управління.

Місьцеве самоврядування є важливим елементом управління, який забезпечує вирішення питань місцевого значення на рівні громад. Основні завдання місцевого самоврядування визначені Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні»[38] та іншими нормативно-правовими актами. До завдань МС відносять: формування та виконання місцевого бюджету, поточне та стратегічне планування функціонування і розвитку ТГ; організацію роботи комунального господарства, вирішення соціальних питань у сфері освіти, культурі, соціальному забезпеченні; надання адміністративних та управлінських послуг.

В цілому, місцеве самоврядування за своєю природою являється специфічною формою реалізації публічної влади, яка відрізняється від державної влади та є формою залучення громадян до участі в управлінні на місцевому рівні.

Питання фінансової та матеріальної основи розглядаються у публікації Крутько М. у якому автор акцентує увагу на матеріально-фінансове, технічне, організаційно-правове забезпечення діяльності місцевих органів та зазначає, що «організаційна і фінансова самостійність надають місцевим органам та посадовим особам певні гарантії виконання функцій на власний розсуд і ризик без втручання центральних органів державної влади в їхню діяльність» [18].

Бедрій Р. досліджуючи економічну основу місцевого самоврядування зазначає, що вона включає в себе «рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (у тому числі валютні) та інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад» [3].

При цьому необхідно зазначити, що нормативних документах визначається такий підхід до визначення матеріальної та фінансової основи.

Сікорський М. у дослідженні фінансової основи МС наголошує, що «місцеві бюджети є фінансовою основою ОМС та важливим чинником регіонального розвитку. Наявність місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність органів місцевого самоврядування, активізує господарську діяльність, дозволяє розвивати інфраструктуру на підвідомчій території, розширювати економічний потенціал регіону, виявляти й використовувати резерви фінансових ресурсів» [57].

У процесі децентралізації актуальним є визначення поняття фінансової автономії місцевого самоврядування.

Відповідно Кухарєва О.О., Корнєєв М. В. під фінансовою автономією розуміють «самоврядування або надання прав на нього у сфері фінансів, що проявляється, перш за все, стосовно формування, розподілу та використання фінансових ресурсів» [16, с.25].

Фінансова автономія ОМС забезпечується фінансовими ресурсами, формування, розподіл і використання яких регулюється системою організаційно-правових заходів. Ці заходи спрямовані на створення умов для ефективного управління фінансами як на державному рівні, так і в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць.

Незалежність органів місцевого самоврядування у фінансовій сфері базується на принципах врахування інтересів територіального розвитку та економічної доцільності. Її реалізація здійснюється в межах, встановлених законодавством України.

Ключовою характеристикою фінансової незалежності органів місцевого самоврядування є володіння та самостійне управління фінансовими ресурсами, обсяг яких відповідає покладеним на них функціям і завданням.

Зміни до Бюджетного кодексу, які обумовлені процесами децентралізації впорядкували фінансові взаємовідносини між державою та органами місцевого самоврядування. Відповідно, бюджети місцевого самоврядування охоплюють

бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст, а бюджет місцевого самоврядування визначається як план формування і використання фінансових ресурсів, необхідних для виконання функцій і повноважень органів місцевого самоврядування. ОМС несуть повну відповідальність за формування та використання коштів місцевого бюджету.

В цілому, у процесі формування дохідної частини бюджету вирізняють надходження у розрізі податкових (місцевих податків та зборів), неподаткових надходжень (для прикладу адміністративних зборів, доходів від майна, оренди та трансфертів (кошти, що можуть поступати з державного бюджету)).

Бюджетний кодекс визначив склад доходів місцевого бюджету у розрізі загального та спеціального фондів. Окрім того, бюджети включають видатки, що у сукупності формує єдиний баланс бюджету ТГ. Надходження до бюджету повинні бути достатніми, що забезпечить ефективне виконання завдань та повноважень, визначених для місцевого самоврядування. МБ можуть отримувати дотації та субвенції, що надаються для забезпечення мінімального рівня соціальних послуг, що гарантує забезпечення достатньої дохідної бази для виконання покладених функцій.

Отже, бюджет місцевого самоврядування є ключовим інструментом для забезпечення фінансової спроможності громад і ефективного виконання їх функцій.

На сьогоднішній день існує також чимало проблем у досягненні матеріальної незалежності територіальних громад. Також не оформлений законодавчо на належному рівні правовий статус комунальної власності, яка є економічним фундаментом місцевого самоврядування.

Принципи правової, організаційної та матеріально-фінансової основи визначені у законодавстві [32-43] та передбачають:

- самостійну розробку, розгляд, затвердження та виконання Місцевого бюджету;
- можливість встановлення місцевих податків та можливість надавати пільги за ними;

- розміщувати кошти на депозит та отримувати відсотки із зарахуванням їх до доходів бюджету;
- здійснювати управління комунальним майном, встановлювати ставки орендної плати та затверджувати тарифи на послуги, які надаються комунальними підприємствами.

Дослідження обліку, аналізу та контролю у частині ефективності діяльності органів місцевого самоврядування проводитиметься на прикладі Хорстківської міської ТГ.

«Хоростківська міська ТГ була утворена у 2015 році у межах адміністративно-територіальної реформи України та Перспективного плану реформування територій, до складу якої увійшли: 10 населених пунктів: м. Хоростків, с.Карашинці, с. Перемилів, с. Ключинці, с. Верхівці, с. Хлопівка, с. Увисла, с. Сорока, с. Малий Говилів с. Великий Говилів» [64].

Враховуючи, що отримані доходи бюджету є основою для забезпечення діяльності узагальнимо структуру доходів Хоростківської ТГ. Загалом фінансування діяльності громади здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету. Основними джерелами надходження коштів до бюджету громади є податки, збори та інші обов'язкові платежі. У 2023 році 119 010 027 грн., у тому числі надійшло власних та закріплених надходжень – 80266,959 тис. грн. Основними джерелом надходження доходів є: ПДФО, який у 2023 році склав 49306099 грн., що становить 61,4 % власних надходжень, податок на майно склав 15946,497 тис .грн., що становить 19,9% власних надходжень; акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (пальне) склав 142,939 тис. грн., що становить 0,18 %; акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (пальне) склав 545,476 тис. грн., що складає 0,68 відсотка власних надходжень; акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів склав 864,485 тис. грн. що складає склав 1,08 % власних доходів; єдиний податок надійшов у суму 12532,529 тис. грн., що становить 15,6% власних доходів. Неподаткові надходження у 2023 році надійшли в обсязі 12532,529

тис. грн. За рахунок отриманих доходів в громаді здійснюються видатки на утримання апарату управління, на освіту, культуру, соціальний захист, охорону здоров'я та інші заходи.

По відношенню до місцевого бюджету Хоростківська міська рада є головним розпорядником коштів місцевого бюджету (РБК поділяються на головних та нижчого рівня). Реалізація головної мети інституту розпорядників бюджетних коштів потребує його побудови як мережі. Мережею ГРБК є згрупована інформація щодо РБК нижчого рівня, які у своїй діяльності підпорядковані відповідному ГРБК або діяльність яких координується ним, та одержувачів коштів місцевих бюджетів (рис.1.1).

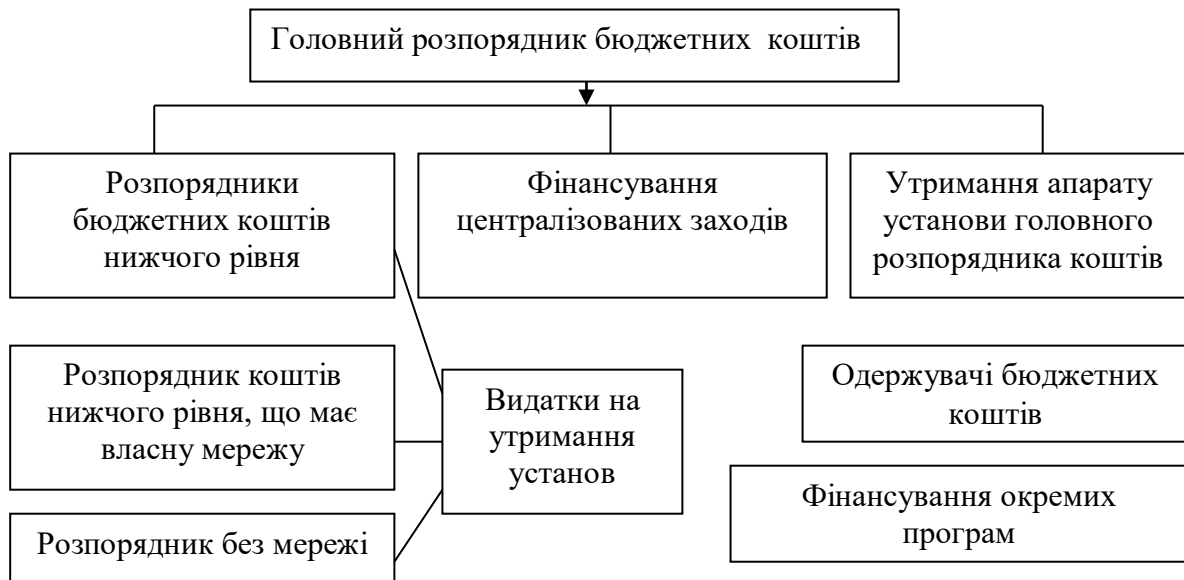

Рис.1.1. Мережа розпорядників бюджетних коштів

Примітка. Узагальнено за даними [6]

Перелік ГРБК місцевого бюджету затверджується рішенням про місцевий бюджет через встановлення їм бюджетних призначень., що означає діяльність може здійснюватися лише за наявності відповідного бюджетного призначення,

Таким чином, діяльність ОМС регулюється низкою нормативних документів, які визначають повноваження, функції та правові аспекти фінансово-господарської діяльності. Матеріальною основою є майно, ресурси, які належать громаді, а фінансовою основою є кошти які надходять до місцевого бюджету та спрямовуються на покриття видатків у територіальній громаді.

1.2. Вплив фінансово-господарської діяльності органів місцевого самоврядування на систему обліку, аналізу та контролю

Ефективне місцеве управління є важливою умовою для сталого соціально-економічного розвитку територій та підвищення рівня добробуту населення. Питання ефективності діяльності органів місцевого самоврядування залишається в центрі уваги як управлінських структур, так і наукової спільноти. Сучасні дослідження демонструють, що, попри численні нововведення, існуюча система оцінки ефективності роботи місцевих органів влади має суттєві недоліки. У рамках чинної методики оцінювання державні службовці та посадові особи нерідко орієнтуються на формальне досягнення встановлених показників, замість того щоб зосереджуватися на реальному підвищенні якості своєї роботи. Розуміння важливості проблеми оцінки ефективності роботи місцевої влади, виявлення недоліків у поточній методології та потреба в розробці ефективної системи оцінювання підкреслюють її актуальність.

Питання оцінки ефективності діяльності ОМС розглядаються у публікації Носань Н, Кусяки М. які зазначають, що в «основі процесу визначення ефективності лежить цільовий підхід (ступінь досягнення поставлених цілей суб'єктом управління)» [27]. Однак авторки вважають, що «при визначенні ефективності місцевого управління не менш важливим є функціональний підхід, який передбачає розмежування областей оцінки ефективності в залежності від функцій органів місцевого самоврядування» [27].

Пікулик О.І, Власюк Н.І. досліджуючи підходи до оцінки ефективності діяльності органів державного управління в цілому. Авторами «проаналізовано основні підходи до оцінки ефективності діяльності державних органів: правовий, організаційний, соціально-орієнтований, експертний, технологічний та прагматичний. Виділено індикатори оцінки державного управління, що застосовуються при формуванні системи показників ефективності діяльності продуктивність, адаптивність, гнучкість, оперативність, надійність та доброчесність» [31].

Маліновська О.Я., Ревуцький А.І. досліджують теоретичні основи ефективності діяльності органів місцевого самоврядування та визначають підходи до визначення категорій: «ефективність публічного управління, цільова ефективність та економічна ефективність» [22]. Автори детально досліджують головні показники результативності структурних підрозділів ОМС: «кількість розпорядчих документів, що були прийняті органом публічного управління, кількість проведених заходів чи прийняту в них участь згідно із затвердженими розпорядчими документами, показник обсягів отриманої громадою наданої їй гуманітарної допомоги» [22]. Аналогічний підхід зберігається в оцінці виконання бюджетних програм на забезпечення діяльності ОМС.

Ефективність діяльності органів місцевого самоврядування залежить від здатності цих органів забезпечувати економічний, соціальний, культурний розвиток громади, ефективно використовувати ресурси та залучати громадськість до управлінських процесів. Для цього необхідно визначити критерії оцінки ефективності та фактори, що впливають на показники ефективності.

Критеріями оцінки ефективності можуть бути економічні показники, соціальні результати діяльності, адміністративна ефективність, реалізація стратегічного планування.

Розглядаючи економічні показники важливо виділити показники зростання доходів місцевого бюджету, ефективності використання бюджетних коштів та інвестиційної привабливості громади (можливості залучення додаткових коштів бізнесу та іноземних інвестицій). Що стосується показника ефективності використання бюджетних коштів, то на сьогодні він розраховується у частині виконання бюджетних програм, адже видатки місцевих бюджетів плануються із застосуванням програмно-цільового методу.

Соціальні показники визначають рівень доступу до якісної медицини, освіти соціальних послуг, підвищення якості життя у громаді (інфраструктура, екологія), створення нових робочих місць та зниження рівня безробіття. Такими

показниками можуть показники розрахунку витрат на 1 жителя на культуру, освіту, медицину.

Показники адміністративної ефективності враховуються при оцінці якості надання адміністративних послуг (щодо швидкості, зручності та прозорості їх надання) та використання цифрових технологій у роботі (систем е –урядування, та цифрових послуг.

Важливе значення при оцінці ефективності мають показники реалізації стратегічного планування, а саме наявності і виконання стратегій розвитку громади та успішності інфраструктурних проектів.

Факторами, які впливають на ефективність діяльності у частині:

- фінансових ресурсів необхідно зважати, що рівень доходів громади значно залежить від надходжень податків і трансфертів з державного бюджету, а ефективне управління власними ресурсами (землею, комунальним майном) дозволить покращити власну базу надходжень до місцевого бюджету;
- кадрового забезпечення, що передбачає підвищення професійності фахівців;
- реформування шляхом децентралізації надали значні повноваження ОМС у сфері управління майном та фінансами, що дозволило самостійно вирішувати локальні проблеми;
- удосконалення нормативної бази, що визначає діяльність ОМС.

Таким чином, ефективність діяльності ОМС є важливим показником якості місцевого самоврядування та основою для сталого розвитку територіальних громад. Вдосконалення процесів управління, раціональне використання ресурсів і залучення громадськості здатні суттєво покращити результати їхньої діяльності.

Ефективність діяльності ОМС доречно розглядати у контексті обліку, аналізу та контролю, оскільки вони є основними інструментами для оцінки ефективності діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС) та дозволяють виявити недоліки у функціонуванні, забезпеченні раціонального використання ресурсів та підвищенні прозорості управлінських рішень.

Облік в ОМС забезпечує систематичне збирання, реєстрацію та обробку інформації про ресурси та результати роботи, при цьому основними об'єктами обліку будуть доходи, витрати, використання субвенцій, а також об'єкти нефінансових активів (комунального майна, основних засобів, землі, природних ресурсів).

Організація обліку в ОМС є доволі регламентованим процесом, адже у першу чергу вимагає дотримання ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та бюджетного законодавства та НПСБОДС.

Враховуючи, що міська рада є головним розпорядником бюджетних коштів, виникає необхідність організації обліку із врахуванням цього факту. Професійно організована та добре продумана інтегрована система обліку забезпечить отримання достовірної, оперативної та своєчасної інформації, яка буде корисною як для зовнішніх, так і для внутрішніх користувачів.

Зважаючи на специфіку діяльності та організацію обліку, для подальшого вдосконалення системи обліку та її організації необхідно враховувати різні елементи, які умовно можна поділити на дві групи:

- структурні елементи (вибір форми організації обліку та організація роботи бухгалтерської служби ОМС);
- технологічні елементи (забезпечення організації облікового процесу відповідно до наявних технічних можливостей установи).

Організаційна структура системи обліку міської ради повинна формуватися з урахуванням кількох важливих чинників: структури установи та специфіки бюджетних програм, облік яких забезпечується бухгалтерською службою та інформаційних потреб керівництва та депутатів ради; технічних можливостей, оскільки фінансові обмеження часто не дозволяють повністю автоматизувати облікові процеси; особливостей комп'ютерної інформаційної системи, яка використовується, рівня кваліфікації працівників бухгалтерії.

Вплив організаційно-економічних особливостей на організацію обліку та облікову політику в ОМС (міській раді) визначено в табл.1.1.

Вплив організаційно-економічних особливостей діяльності ОМС на
організацію їх обліку

№ з/п	Організаційно-економічна особливість	Вплив на організацію обліку
1.	Складна організаційна структур	При розробці облікової політики необхідно стандартизувати підходи, методи обліку у всіх структурах у межах ГРБК
2	Наявність значної кількості бюджетних програм	Необхідність розробки положень щодо формування зведеної звітності як окремого розділу облікової політики
3	Територіальна віддаленість від органів ДКСУ	Обов'язковість автоматизації обліку. Необхідність запровадження хмарних інформаційних технологій в обліку.
4.	Специфічні об'єкти обліку	Доходи, видатки, витрати, субвенції, трансфери

Примітка. Узагальнено автором

Дослідження структури та практики організації бухгалтерського обліку в ОМС дозволяє зробити висновок, що побудова системи обліку включає як структурні, так і технологічні елементи із врахуванням організаційно-економічних особливостей діяльності ОМС. Ці складові визначають організацію облікових процесів і форму їх ведення.

Напрями вдосконалення обліку в ОМС повинні узгоджуватися зі статистикою державних фінансів, що забезпечить:

- доступ до достовірної інформації про фінансові ресурси громади для їх оптимізації на засадах прозорості та об'єктивності;
- ефективне управління наявними ресурсами та оперативне задоволення пріоритетних потреб головних розпорядників бюджетних коштів;
- прозорість і контроль за цільовим використанням бюджетних коштів;
- своєчасне перерахування необхідних коштів, що сприятиме фінансуванню соціальних програм органами місцевого самоврядування.

У процесі діяльності ОМС важлива роль відводиться аналізу та контролю. Відповідно інформація, яка продукується системою обліку повинна аналізуватись та контролюватися.

Організацію інформаційних потоків ОМС варто розглядати не ізольовано, а в межах механізму управління, який забезпечує отримання необхідних релевантних інформаційних ресурсів. Основна мета управління інформаційними потоками полягає у забезпеченні узгодженості інформації та управлінських процесів. Механізм управління інформаційними потоками включає методи організації, планування, регулювання, стимулювання та контролю процесів формування і використання інформаційних ресурсів. Його структура визначається специфікою прийняття рішень на різних рівнях управління, можливістю використання кількісних показників і факторами, що впливають на ефективність інформаційних ресурсів.

Ефективність створення та використання інформаційних ресурсів залежить від таких чинників, як економічні, кадрові, організаційні, правові, технологічні та психологічні аспекти, які необхідно враховувати під час управління інформаційними потоками.

У процесі аналізу ефективності діяльності ОМС здійснюється оцінка досягнення поставлених цілей, раціональність використання коштів та майна та ефективність прийняття управлінських рішень. Показники, які доцільно аналізувати згруповані наступним чином:

1. Фінансові (розрахунок частки виконання місцевого бюджету, рівень власних доходів громади (у порівнянні з дотаціями), співвідношення витрат на управління до загальної суми доходів загального фонду бюджету).
2. Соціальні (динаміка чисельності населення, рівень зайнятості та доступності соціальних послуг, задоволеність мешканців послугами).
3. Економічні показники (обсяг залучених інвестицій, кількість створених робочих місць, заростання малого та середнього бізнесу).

Таким чином, проведення аналізу та інформація отримана у процесі аналізу є основою для прийняття управлінських рішень та дозволить покращити планування доходів та видатків бюджету ТГ.

Здійснення контрольних заходів є невід'ємною частиною та елементом управління, який забезпечує дотримання законодавства у частині здійснення

фінансової та господарської діяльності ОМС. система контролю в ОМС формується у відповідності до законодавства та включає: внутрішній контроль (забезпечується керівником та шляхом формування підрозділів внутрішнього аудиту в ОМС та включає в себе перевірку виконання бюджетів, планів розвитку, кадрової політики) та зовнішній контроль який забезпечується Держаудит службою та іншими контролюючими органами шляхом інспектування або впровадження державного фінансового аудиту. Головним напрямком такого контролю є підтвердження цільового використання бюджетних коштів.

Також діяльність ОМС може контролюватися громадським контролем, який забезпечується через участь мешканців громади та громадських організацій. Для забезпечення такого контролю ОМС повинні застосовувати елементи прозорості, а саме публікацію відкритих даних на сайті громади, в тому числі звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання рішення про місцевий бюджет та звіту про виконання місцевого бюджету.

Покращення обліку, аналізу та контролю може здійснюватися впровадженням систем електронного документообігу, впровадженням інформаційних технологій в обліковий процес, застосування методів бюджетування та моніторингу за виконанням планових показників. На рівні громади доцільно затвердити єдині показники оцінки ефективності діяльності ОМС як головного розпорядника коштів та розпорядників коштів нижчого рівня, а також забезпечити оприлюднення фінансових звітів, бюджетів, планів розвитку.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Облік доходів та видатків та результатів діяльності органів місцевого самоврядування

Облік в органах місцевого самоврядування визначається особливостями структури бюджетної системи України та з урахуванням принципів та правових засад функціонування ОМС. ОМС, як бюджетна установа та фінансується з місцевого бюджету за Бюджетною програмою за КПКВ 0150 «Організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності міської ради» та затвердженого кошторису, як основного планового документу.

Відносини, що виникають у процесі складання, затвердження, кошторису та звітів про їхнє виконання регулюються бюджетним законодавством. Відповідно до кошторису відбувається рух бюджетних коштів, які спрямовуються на забезпечення діяльності ОМС протягом відповідного бюджетного періоду. ОМС повинен у процесі здійснення власних функцій та досягнення результатів діяльності забезпечити ефективне виконання кошторису. Важливу роль в управлінні діяльністю ОМС відіграє організація та методика обліку результатів виконання кошторису.

Бюджетне законодавство вказує на те, що фінансуванню передують виділення коштів РБК через затверджені бюджетні призначення та через відкриття асигнувань.

Процедура складання кошторисів визначена Постановою КМУ [35], яка, визначає алгоритм затвердження кошторисів, як важливого інструменту формування, управління й контролю фінансової політики ГРБК.

Формування кошторису має на меті вирішення двох ключових завдань:

- визначення обсягу доходів і видатків, пов'язаних із діяльністю установи;

– забезпечення фінансування видатків за рахунок різних джерел фінансових ресурсів (загального (фінансування з бюджету) та спеціального (власних надходжень установи);

Кошторис надає бюджетній установі право на отримання доходів і здійснення видатків, визначаючи обсяг і напрями використання коштів для виконання поставлених функцій і досягнення цілей у межах бюджетних призначень. Облік, контроль за виконанням кошторису та складання звітності щодо використання бюджетних коштів є завданням фінансово-економічних служб установи. Складові процесу виконання кошторису ілюструє рис. 2.1.

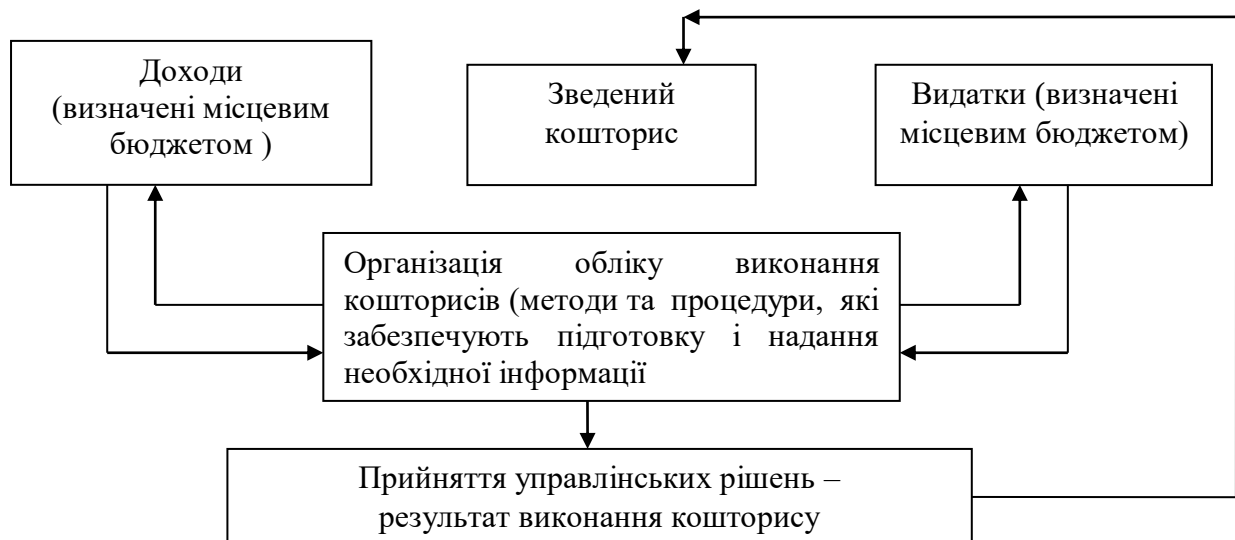

Рис. 2.1. Складові процесу виконання кошторису в ОМС

Примітка. Узагальнено за даними [35]

Кошторис формується перед початком бюджетного року на наступний бюджетний період, на який плануються видатки. Планування кошторису здійснюється на підставі економічних розрахунків у розрізі економічної класифікації видатків (КЕКВ).

Складання і затвердження кошторису починається із розроблення проекту кошторису. Для правильного та своєчасного складання проектів кошторисів міська рада :

– встановлює для розпорядників нижчого рівня граничні обсяги видатків із загального фонду бюджету, терміни подання проектів кошторисів і дають вказівки щодо їхнього складання;

– розробляє та повідомляє розпорядникам нижчого рівня інші показники, яких вони повинні дотримуватися як умову достовірного визначення видатків у проектах кошторисів;

– забезпечує складання проектів кошторисів на бюджетні програми (функції), що виконуються безпосередньо ГРБК.

Так, для розрахунку потреби в коштах на заробітну плату працівників ОМС за КПКВ 0150 у 2023 році планувались такі видатки:

КЕКВ 2110 Оплата праці (включає у сумі «посадові оклади; надбавки за ранг; надбавки за вислугу років, надбавки за високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи, за знання та використання у роботі іноземної мови, доплати за науковий ступінь, доплати за почесне звання «заслужений», премія, матеріальна допомога; надбавка за роботу з таємними документами»[35] та інші види доплат та надбавок до посадових окладів.

КЕКВ 2120 Нарахування на оплату праці: Єдиний соціальний внесок (діє такий порядок розрахунку: сума нарахованої заробітної плати $\times$ 22% (загальна сума %, що нараховуються на ЄСВ)/100).

Аналогічно плануються видатки за іншими КЕКВ, а саме за КЕКВ 2200 «Використання товарів і послуг» планування здійснюється від потреби установи із дотриманням процедури закупівлі товарів, робіт та послуг за бюджетні кошти. Потреба у матеріалах та у визначенні комунальних платежів повинна підтверджуватися відповідними розрахунками та обґрунтуваннями.

Обов'язковим є виконання вимоги щодо першочергового забезпечення бюджетними коштами видатків на оплату праці з нарахуваннями, а також комунальних платежів, адже такі видатки є захищеними видатками бюджету. Видатки на придбання обладнання, капітальний ремонт приміщень, які не є захищеними, можуть передбачатися лише за умови забезпечення коштами невідкладних витрат і відсутності заборгованості. Що стосується кошторису Хоростківської міської ради, то у структурі його видатків значну частину займають видатки на оплату праці.(рис. 2.2)

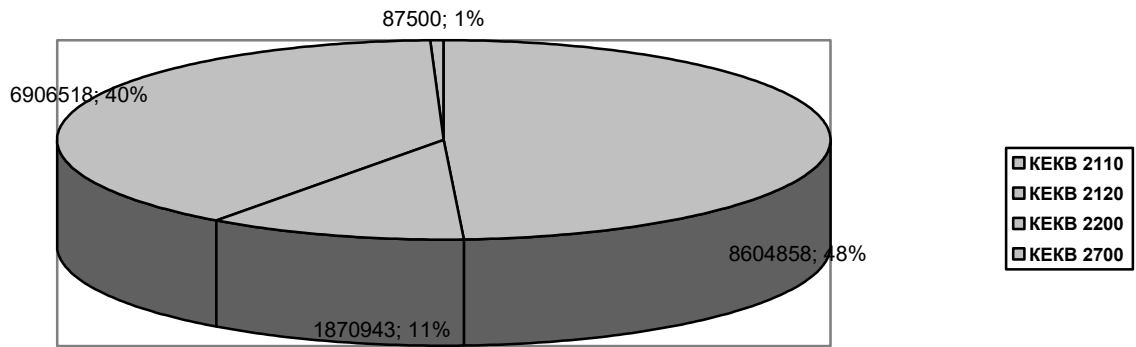

Рис. 2.2. Структура кошторису Хоростківської міської ради у 2023 році

Таким чином, як свідчить рис. 2.2 видатки за КЕКВ 2110 Оплата праці складають 8604858,19 грн. або 48% усіх видатків установи та КЕКВ 2120 Нарахування на заробітну плату 1870943 грн., або 11% усіх видатків, відповідна заробітна плата з нарахуваннями складає 59% усіх видатків установи. складають 59%, решта видатки – це видатки за КЕКВ 2200, які включають видатки на придбання матеріалів, оплату комунальних послуг та інших послуг, їхня частка у складі витрат – 40%.

Забезпечення діяльності ОМС Хоростківської міської ради здійснюється із місцевого бюджету. У 2023 році із загального фонду виділено коштів у сумі 17483565 грн. та спеціальний фонд (благодійні внески) склали 188998 грн. Тому в установі необхідно належним чином організувати облік доходів (бюджетних асигнувань) та отриманої благодійної допомоги.

Доходи загального фонду (бюджетні асигнування) обліковуються за рахунками класу 7 (рахунок 7011 – Бюджеті асигнування) за кредитом субрахунків відображається нарахування доходів, за дебетом – їх списання по закінченню на результати виконання кошторису.

Для обліку доходів спеціального фонду окремих рахунків в плані рахунків не визначено, а рахунки передбачені у відповідності до класифікації доходів у НПСБОДС 121 «Доходи», який передбачає поділ доходів від обмінних та необмінних операцій. Так, благодійні внески, гранти відносяться до необмінних операцій, для обліку яких передбачений рахунок 7511 «Доходи

від необмінних операцій». Порядок відображення в обліку доходів від отриманих благодійних внесків узагальнено у табл.2.1

Таблиця 2.1

Відображення в обліку доходів від надходження благодійних внесків

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція субрахунків		Сума, грн.	№ м/о
		дебет	кредит		
Отримання благодійної допомоги у грошовій формі					
1	Надійшли благодійні кошти	2313	7511	188998	3, 14
Використання благодійних коштів					
1	Відображено витрати на проведення ремонту	8013	6211	188998	6
2	Оплата постачальнику	6211	2313	188998	4, 6
3	Закриття рахунку доходів	7511	5511	188998	17
6	Закриття рахунку витрат	5511	8013	188998	17

Таким чином, облік доходів на рахунках має узгоджуватися з класифікаційними ознаками доходів, отже потребує удосконалення з урахуванням розширення класифікаційних ознак доходів.

Для обліку видатків загального фонду призначені рахунки класу 8 «Витрати». На рахунках цього класу відображаються видатки, здійснені установами на заходи, передбачені їх кошторисами.

Облік видатків ведеться за кодами економічної класифікації, і у відповідності КЕКВ відбувається реєстрація зобов'язань. Це потрібно для контролю за виконанням кошторису у зв'язку з необхідністю забезпечення відповідності сум, передбаченим кошторисом та сум, які перераховуються з реєстраційних рахунків. Для обліку витрат пов'язаних із виконанням бюджетних програм та кошторисів передбачені наступні субрахунки «8011 – Витрати на оплату праці, 8012 – Відрахування на соц. заходи, 8013 – Матеріальні витрати та 8014 – Амортизація». За дебетом зазначених субрахунків обліку витрат обліковуються фактичні видатки, здійснені за рахунок коштів загального фонду бюджету, а операції з відшкодування видатків відображаються за кредитом цих субрахунків. Щокварталу фактичні

видатки списуються з кредиту субрахунків у дебет субрахунку 5511 «Результат виконання кошторису».

Бухгалтерські проведення з обліку витрат та доходів наведено у табл.2.2.

Таблиця 2.2

Обліку асигнувань та здійснення видатків на утримання установи (міської ради)

№ з/п ена	Зміст операцій	Кореспонденція рахунків		Сума
		Дебет	Кредит	
1	Отримано бюджетні асигнування	2313	7011	100000
2	Перераховано кошти постачальникам за матеріали	6211	2313	100000
3	Оприбутковано матеріали	15	6211	100000
4	Списано матеріали на витрати	8013	1517	100000
5.	Нараховано заробітну плату	8011	6511	77000
6.	Нараховано Єдиний соціальний внесок	8012	6313	16940
7	Списано бюджетні асигнування на фінансовий результат	7011	5511	100000
8.	Списано матеріальні витрати на фінансовий результат	5511	8013	100000
9.	Списано витрати на оплату праці на фінансовий результат	5511 5511	8011 8012	77000 16940

Виконання значної кількості бюджетних програм ОМС також передбачає залучення різних джерел фінансування: бюджетних асигнувань, власних надходжень установ, доходів за іншими надходженнями спеціального фонду. Тому як при обліку доходів, так і видатків доцільно відкривати додаткові субрахунки та аналітичні рахунки.

Удосконалення методики відображення доходів та витрат на рахунках бухгалтерського обліку спрямовується на:

- спрощення облікових та контрольних процедур внаслідок відповідності облікової інформації класифікаційним ознакам доходів, видатків та витрат;
- зниження трудомісткості роботи облікових працівників;

– підвищення аналітичності інформації щодо доходів та видатків ОМС.

Результати виконання кошторису відображаються на рахунку 5511. Аналітичні субрахунки до рахунку 5511 «Фінансові результати виконання кошторису звітного періоду», порядок визначення фінансових результатів та облікова інформація щодо визначення результатів виконання кошторису сільської ради у кореспонденції субрахунків наведені на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Приклад визначення фінансового результату за загальним фондом

Таким чином, для розрахунку фінансового результату порівнюємо доходи звітного періоду з витратами, здійсненими для отримання цих доходів, що посилює контроль за цільовим використанням бюджетних коштів.

2.2. Автоматизація облікових процедур в органах місцевого самоврядування

Серед напрямів формування та здійснення публічної політики на регіональному рівні провідне місце в Україні має відводитися створенню умов для інноваційного розвитку економіки, соціального прогресу, задоволення інформаційних потреб громадян. У процесі діяльності органів місцевого самоврядування важливе значення має забезпечення діяльності на основі формування і використання інформаційних ресурсів і сучасних технологій.

Розв'язання проблеми інформатизації можливе завдяки розробці та реалізації регіональних та місцевих програм інформатизації.

У зв'язку з процесами децентралізації, які відбуваються, виникає потреба створення єдиного комплексного інструменту впровадження інформаційних технологій та електронного урядування. При цьому визначального значення набувають такі функції інформаційного забезпечення діяльності територіальних громад (рис. 2.4)

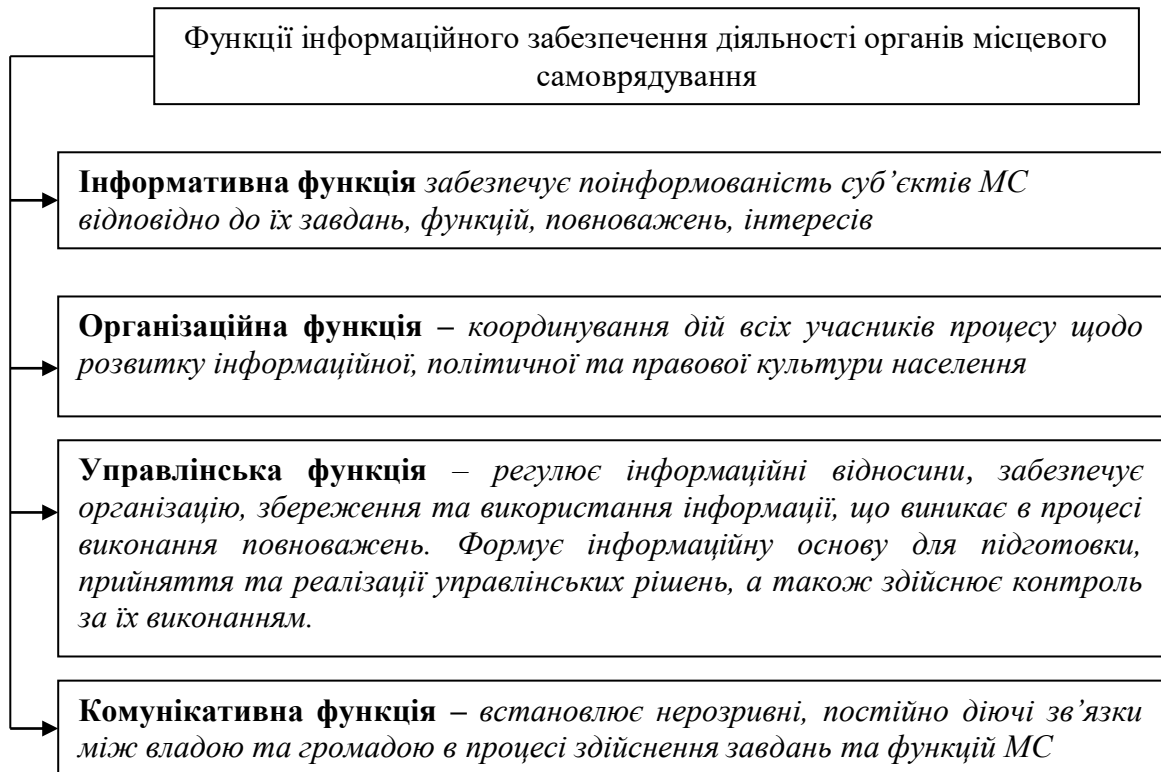

Рис. 2.4. Функції інформаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування

ОМС являються свого роду центром збору різноманітної інформації. На сьогодні рівень користування сучасними інформаційними технологіями працівниками ОМС під час їх повсякденної роботи зводиться до того, що в якості основних інструментів використовуються текстові і табличні редактори (Microsoft Word, Excel, Open Office). У цьому контексті варто погодитися з думкою Божук Л., та Курченко Т., що «інформаційно-аналітичне забезпечення, яке є підґрунтям створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб громадськості, реалізації органами державної влади усіх рівнів покладених на них функцій шляхом застосування сучасних інформаційно-

комунікаційних технологій» [4]. Слід також зазначити, що певна інформація у відповідному вигляді (звітні форми) надається ОМС у різноманітні установи: управління статистики, ДКСУ, податкової служби, у фінансові управління. Кількість таких установ постійно збільшується. Ще більшими темпами зростає якісний рівень використання інформаційних технологій в цих установах. Якщо раніше звіт на паперовому носії вважався стандартом, то тепер вищезгадані установи потребують звітів саме в електронному вигляді. В першу чергу це пов'язано із використанням електронних баз даних цими установами.

Об'єктивним завданням стає процес створення інформаційного простору (який би включав як погосподарський облік, бухгалтерський і управлінський) для органів місцевого самоврядування, органів державного управління і органів контролю. Таким чином, доречно обирати таке спеціалізоване програмне забезпечення, яке дозволяло б у найкоротші терміни отримувати максимум інформації в потрібному вигляді із забезпеченням принципів конфіденційності та нерозголошення інформації. Передумови впровадження інформаційних технологій в ОМС узагальнені на рис. 2.5.

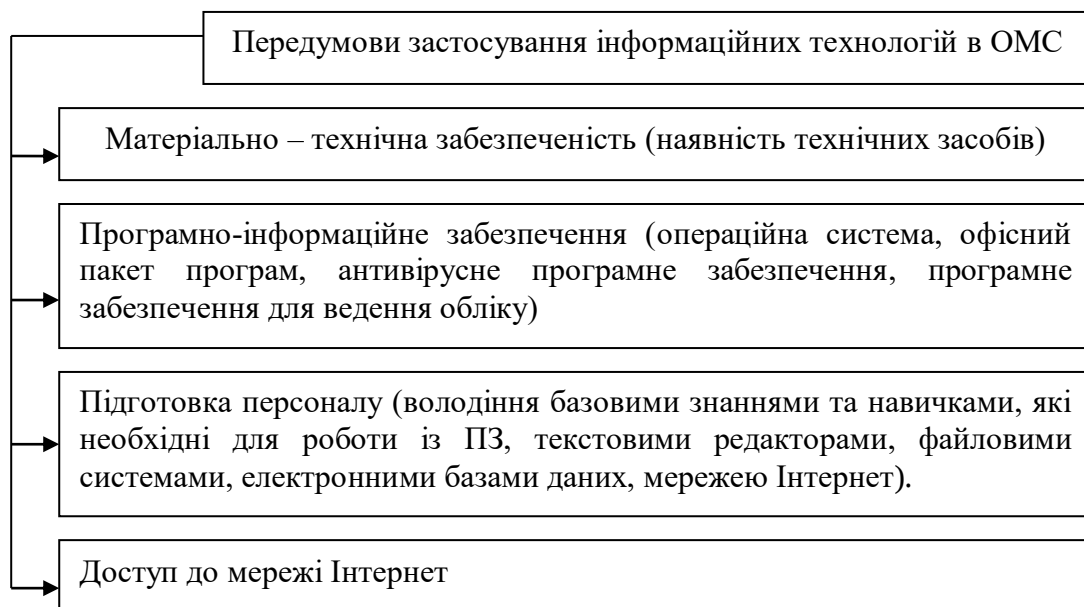

Рис. 2.5. Передумови впровадження інформаційних технологій в ОМС

Примітка. Узагальнено автором

На даний час уже в більшості ОМС існує відповідна матеріально-технічна база, персонал у переважній більшості володіє необхідними навичками для

роботи з відповідним програмним забезпеченням та мережею Інтернет, реалізовано доступ до мережі Інтернет всіх робочих місць.

Впровадження інформаційних технологій спростить процеси обміну інформацією між іншими зовнішніми установами.

Автоматизація обліку в ОМС являється важливим етапом модернізації управлінських процесів, які спрямовуються на підвищення ефективності та прозорості в робота, в тому числі і на її оперативності. Застосування інформаційних технологій дозволить оптимізувати облікові процеси та знизить ризики допущення помилок.

Аналіз дослідження наукових публікацій та практичних аспектів застосування інформаційних технологій в обліку ОМС дозволяє виділити наступні його переваги:

- забезпечення оперативності та точності даних, що визначається зменшенням часу на підготовку та виконання облікових операцій та зменшення помилок через здійснення автоматичного розрахунку;
- забезпечення прозорості діяльності як для внутрішнього користування (забезпечується доступ до інформації в режимі реального часу) так для зовнішнього користування (подання звітності та її оприлюднення);
- оптимізація облікових процесів (забезпечується спрощення процедури формування кошторисів, ведення обліку та формування звітності);
- централізація інформації та даних обліку забезпечується можливість зберігання всіх даних в єдиній базі, що забезпечує легкий доступ до інформації;
- забезпечення контролю шляхом автоматизації процесів за виконанням бюджету та використанням бюджетних коштів.

Для ОМС, враховуючи особливості їх діяльності доцільно виділити наступні напрями автоматизації процесів (рис .2.6).

Щодо програмного забезпечення для цілей обліку, то нашу думку доречним є застосування програмного продукту «Профоблік», який є адаптованим для бюджетних установ. Перевагою є те, що система побудована у

розрізі відповідних модулів «Фінансування», «Бухгалтерія» та «Заробітна плата», які можуть інтегруватися в єдину систему.

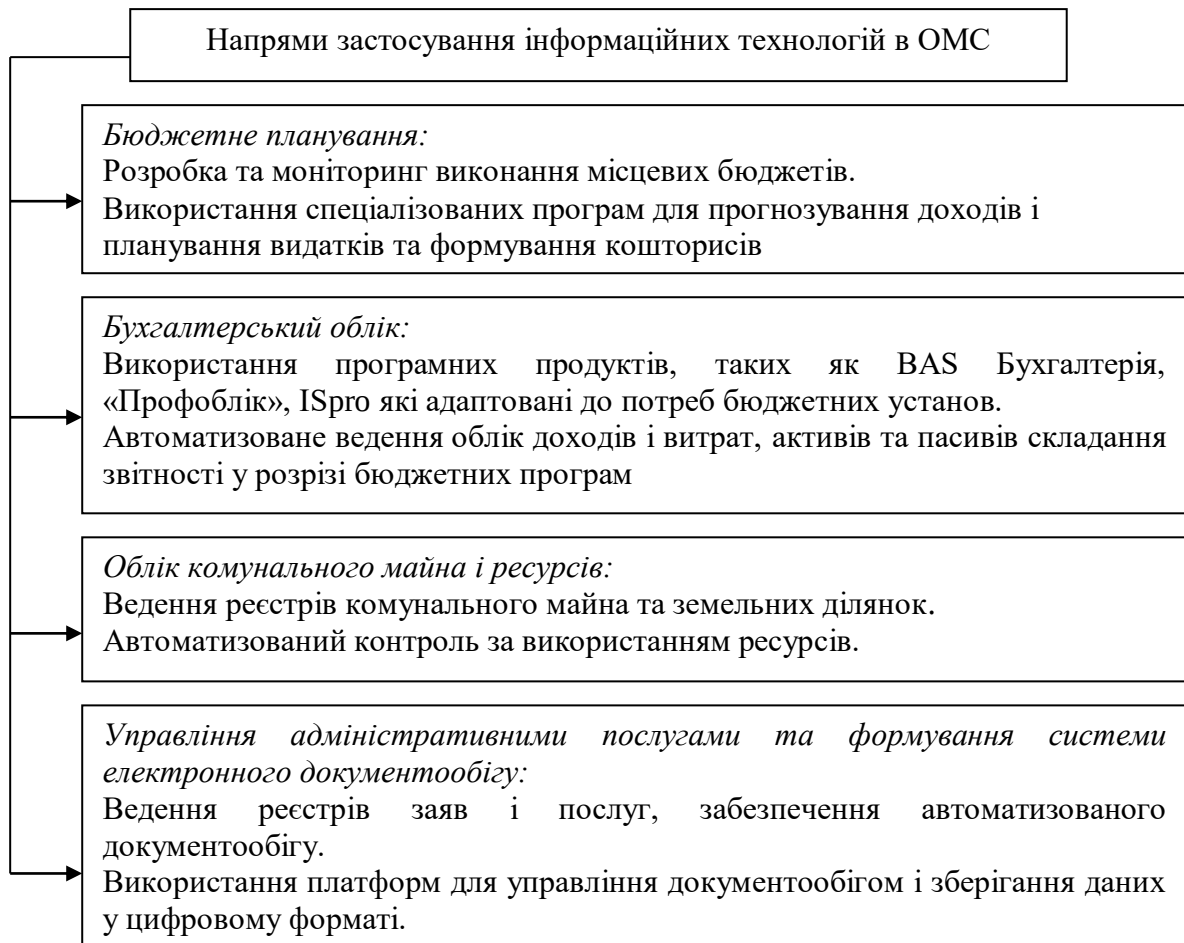

Рис. 2.6. Напрями застосування інформаційних технологій в ОМС

Примітка. Узагальнено автором

Аналіз модулів програмного забезпечення «Профоблік» дозволяє стверджувати, що модуль «Фінансування» призначений для автоматизації процесів розподілу бюджетного фінансування між загальним та спеціальним фондами різних рівнів розпорядників бюджетних коштів (РБК), в тому числі забезпечується формування кошторисів

Модуль «Бухгалтерія» забезпечує комплексний облік усіх об'єктів бухгалтерського обліку, таких як основні засоби, запаси, грошові кошти, розрахунки, доходи та видатки, а також дозволяє формувати бюджету та фінансову звітність.

Модуль «Заробітна плата» дозволяє проводити нарахування заробітної плати, формувати розрахунково-платіжні відомості. Позитивним те, що процес

нарахування заробітної плати можливо автоматизувати шляхом внесення можливості розрахунку доплат та надбавок для посадових осіб МС. Модуль інтегрується із модулем «Бухгалтерія».

Окрім того, використання інформаційних технологій в облікових процесах ОМС зумовлене необхідністю формування та подання звітності до органів ДКСУ через використання системи «Клієнт-Казначейство» та автоматизованої системи «Є-Звітність». Для цього ДКСУ надає РБК безкоштовні програмні продукти, які використовуються під час реєстрації кошторисів, фінансових і бюджетних зобов'язань (для здійснення видатків).

В цілому, у процесі вибору програмного забезпечення для цілей обліку ОМС доречно провести аналіз облікових процесів і визначити можливості для їх автоматизації, обрати ті, які б відповідали особливостям діяльності ОМС, провести тестування нових систем на окремих напрямках (для прикладу спершу щодо автоматизації планування кошторисів), а пізніше розширювати на усі функції. З метою залучення коштів на процеси інформатизації та цифровізації доречно використовувати грантові кошти та кошти субвенцій та державних програм, які спрямовуються на процеси цифровізації в Україні.

Таким чином, питання впровадження інформаційних технологій є вкрай актуальним та сприяє оптимізації роботи ОМС, підвищенню ефективності, надійності та достовірності інформації, а також зменшує ризики неефективного, нецільового чи незаконного використання бюджетних коштів.

РОЗДІЛ 3

КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

3.3. Аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності органів місцевого самоврядування

Основною метою аналізу в органах місцевого самоврядування є вивчення та оцінка тенденцій фінансового забезпечення, контроль за управлінськими рішеннями, виявлення резервів для підвищення ефективності, оцінка результатів діяльності, визначення ризиків і надання рекомендацій для подальшого розвитку територіальної громади.

Загалом, аналіз спрямований на оптимальне використання наявних ресурсів, формування структури доходів і видатків, а також на своєчасне виявлення та усунення недоліків. Отримана аналітична інформація є основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Важливим аспектом у процесі аналізу та оцінки ефективності діяльності ОМС має дослідження фінансової діяльності ОМС в умовах децентралізації. Це пояснюється тим, що ОМС після проведеної реформи отримали значні права у формуванні дохідної та видаткової частини місцевого бюджету.

Ефективна фінансова діяльність ОМС в умовах децентралізації включає :

- результативну дохідну політику, що передбачає збільшення наповнення місцевого бюджету за рахунок власних доходів;
 - підвищення ефективності розподілу та використання фінансових ресурсів в громаді шляхом відповідного планування видаткової частини бюджету на утримання установ, виконання затверджених бюджетних програм;
 - залучення додаткових фінансових ресурсів та здійснення інвестиційної діяльності для реалізації проектів розвитку в громаді;
 - прозору та підзвітну системи управління фінансами і комунальним майном
- [62]

Головним завданням аналізу фінансування установ та бюджетних

програм є характеристика забезпеченості їх фінансовими ресурсами, а також організації їхнього використання, яка включає: своєчасність затвердження бюджетних програм, кошторисів, планів асигнувань.

Таким чином, аналіз діяльності необхідно проводити у розрізі фінансування за функціями (функціональною класифікацією видатків), у розрізі доходів та видатків загального та спеціального фонду, у розрізі доходів та витрат за обмінними та необмінними операціями.

Враховуючи, що бухгалтерські служби ОМС забезпечують ведення обліку низки бюджетних програм у розрізі виконуваних функцій (економічна діяльність, ЖКГ, охорона навколишнього середовища, охорону здоров'я, то доцільно використовуючи ф. № 2 дс провести аналіз за функціональною класифікацією (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Аналіз видатків бюджету за функціональною класифікацією у
Хоростківській міській раді за 2023 рік

	Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення
1.	Загальнодержавні функції	13746089	15095079	+1348990
2.	Економічна діяльність	2443760	5459892	+3016132
3.	Охорона навколишнього середовища	38000	23600	-14400
4.	ЖКГ	924983	2217735	+2192752
5.	Охорона здоров'я	0	987225	+987225
	Разом	17152832	23783531	+6630699

Примітка. Узагальнено автором

Інформація, наведена у табл. 3.1 свідчать, що загалом видатки за загальнодержавними функціями (утримання апарату управління Хоростківської міської ради) у 2023 році у порівнянні з 2022 роком збільшились на 1348990 грн., видатки на економічну діяльність збільшились у 2023 році на суму 3016132 грн. У 2023 році міською радою була профінансована програма на охорону здоров'я у сумі 987225 грн. Також простежується збільшення видатків на ЖКГ на 2192752 грн. та зменшення видатків на охорону навколишнього середовища у сумі 14400 грн.

Відповідно аналіз фінансової звітності ф. № 2 дс за 2023 рік дозволить порівняти показники доходів та витрат у розрізі обмінних та необмінних операцій (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз доходів та витрат у розрізі обмінних та необмінних операцій за 2023 рік
Хоростківської міської ради

Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення
Доходи від обмінних операцій	13143044	20128942	+6985898
Доходи від необмінних операцій	540225	125998	-414227
Усього доходів	13683269	20254940	+657671
Усього витрат за обмінними операціями	17081472	23894687	+6813215
Витрати за необмінними операціями	71360	101244	+29884
Усього витрат	17152832	23995931	+6843099

Примітка. Узагальнено автором

Таким чином, у 2023 році Хоростківською міською радою отримано доходів від обмінних операцій на 6985898 грн. більше, ніж у 2022 році, а також отримано доходи від необмінних операцій (благодійні внески, гранти) на суму 125998 грн., що на 414227 грн. менше ніж у 2022 році. Витрати за необмінними операціями зросли на суму 6813215 грн., з них витрати на виконання бюджетних програм у 2023 році склали 16540947 грн., а витрати на надання послуг склали 157498 грн. Витрати за необмінними операціями зросли у 2023 році на 29884 грн.

Аналіз діяльності установи передбачає також проведення аналізу виконання кошторису у розрізі економічної класифікації видатків із врахуванням цільового використання запланованих коштів.

Аналіз проводиться із визначенням відхилень, з'ясуванням причин виникнення відхилень, а також визначення структури видатків.

Аналіз виконання кошторису за загальним фондом проведемо за бюджетною програмою 0150, за якою здійснюється утримання апарату ради та забезпечується його діяльність із врахуванням планових та фактичних показників (табл.3.3)

Аналіз видатків Хоростківської міської ради

Стаття видатків	КЕКВ	За кошторисом		Фактично		Виконання плану, %
		Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %	
Заробітна плата	2111	8605000	47,50	8604858,19	49,20	99,99
Нарахування на заробітну плату	2120	1893100	10,45	1870943,74	10,7	98,83
Використання товарів і послуг	2200	7495853	41,37	6906518,76	39,5	92,14
Соціальне забезпечення	2700	87500	0,5	87500	0,5	100
Інші поточні видатки	2800	33500	0,18	13744,41	0,1	41
Разом		18114953	100	17483565,1	100	96,51

Примітка. Узагальнено автором самостійно

Проведений аналіз виконання кошторису за програмою за КПКВ 0150 - забезпечення діяльності міської ради вказує на те, що в цілому кошторис виконаний на 96,51%. У структурі видатків найбільшу частку займають видатки на заробітну плату (КЕКВ 2111) – 49,2%, нарахування на заробітну плату (КЕКВ 2120) – 10,7%, Наступною складовою, яку необхідно врахувати у процесі аналізу є витрати за елементами, які відображаються у Ф. № 2 , відображення яких відповідає вимогам НПСБОДС. Інформація ф. № 2 Звіту про фінансові результати також дозволяє визначити структуру витрат селищної ради за елементами (рис. 3.1.).

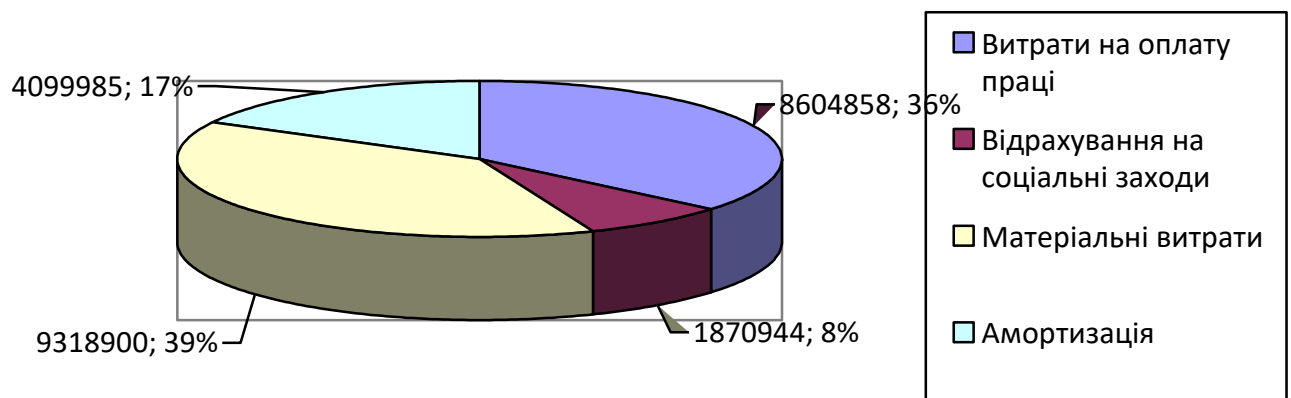

Рис. 3.1. Структура витрат за елементами у Хоростківській міській раді за 2023 рік

Аналіз витрат за елементами Хоростківської міської ради вказує, що заробітна плата складає 36% у структурі витрат, нарахування на неї 8 %, матеріальні витрати 39%, амортизація – 17 %.

Таким чином, необхідність здійснення аналізу доходів та видатків (витрат) визначається управлінськими потребами у частині планування бюджету та кошторисів, а також плануванні та здійсненні видатків.

Окрім аналізу доходів та видатків за формами бюджетної та фінансової звітності проводять аналіз виконання бюджетних програм із розрахунком їхньої доцільності та ефективності. В ОМС, окрім виконання бюджетних програм на забезпечення управлінської діяльності можуть виконуватися програми пов'язані з економічною діяльністю, природоохоронною діяльністю та іншими видами. Для прикладу проведемо аналіз виконання паспорта бюджетної програми за КПКВ 0118311 «Охорона та раціональне використання природних ресурсів».

Бюджетні програми, зокрема в екологічній та природоохоронній сфері, проходить низку ключових етапів формування та виконання. На першому етапі визначається соціально-економічна проблема, яка стає основою для створення програми, адже її метою є вирішення конкретних соціально-економічних питань. Так, ціллю зазначеної програми було виконання природоохоронних заходів по покращенню екологічного стану. Завданнями програми Хоростківська міська рада визначила: забезпечення охорони та раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, а також покращення санітарного стану та гідрологічного режиму річки Голодні Стави в с. Карашинці.

Другий етап включає безпосереднє формування бюджетної програми, після чого розробляються завдання для її реалізації із визначенням конкретних термінів виконання. Формування програми пов'язане із її фінансовим забезпеченням, яке планувалося із субвенції з обласного бюджету та спів фінансування з місцевого бюджету.

Аналіз використання коштів за програмою узагальнений у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Планові та фактичні показники виконання бюджетної програми за КПКВ 0118311 «Охорона та раціональне використання природних ресурсів».

№ з/п	Показники	Затверджено у ПБП (спеціальний фонд)	Касові видатки	Відхилення
1.	Видатки на охорону та раціональне використання природних ресурсів	136000	36000	-100000
2.	Покращення санітарного стану та гідрологічного режиму річки	400000	0	-400000

Примітка. Узагальнено автором

Таким чином, заходи відповідно до програми проводилися частково, а здійснення видатків не відбулося, оскільки з обласного бюджету субвенція не поступила. Окрім того, за програмою з місцевого бюджету профінансовано із спеціального фонду 36000 грн., які були освоєні на озеленення, придбання сміттєвих баків та впорядкування стихійних звалищ.

Наступним кроком є формування результативних показників, за якими оцінюється успішність виконання програми. Результативні показники обраховуються шляхом визначення затрат, продукту ефективності та якості, які узагальнені у табл.3.5

Таблиця 3.5

Результативні показники виконання бюджетної програми за КПКВ 0118311 «Охорона та раціональне використання природних ресурсів»

	Показники	Од. вимір у	Джерело	Затв. у паспорті	Фактичн. результат	Відхилення
1.	Затрат					
	Сума видатків на озеленення, придбання сміттєвих контейнерів, впорядкування звалищ	грн	кошторис, зміни до кошторису	136000	360000	-100000
	сума видатків на покращення санітарного стану та гідрологічного режиму річки Голодні Стави	грн	кошторис, зміни до кошторису	400000	0	-400000
2.	Продукту					

продовження табл. 3.5

	кількість заходів, по яких проведені видатки	од	дані обліку	2	2	-1
	Кількість запланованих заходів по охороні природних ресурсів	од	дані обліку	2	2	-1
3.	Ефективності					
	Середня вартість одного проведеного заходу по охороні природних ресурсів	грн	розрахунок	68000	36000	-32000
	середня вартість видатків по покращенню санітарного стану річки	грн	розрахунок	400000	0	-400000
4.	Якості					
	% проведених до запланованих заходів		розрахунок	100	26,47	-75,33

Таким чином, у 2022 році бюджетна програма виконувалася частково за рахунок коштів місцевого бюджету на суму 36000 грн., адже з обласного бюджету не було отримано субвенцію на виконання заходів, передбачених програмою. Фінансування не відбулося у зв'язку з оголошенням воєнного стану та зменшенням відповідно доходів бюджету.

Завершальним і важливим етапом є моніторинг результатів виконання програми, який дозволяє визначити, чи була досягнута її мета. На цьому етапі проводиться оцінка ефективності реалізації програми та вживаються відповідні коригувальні заходи за необхідності. Ефективність реалізації бюджетних програм найбільше залежить саме від цього заключного етапу.

3.1. Контроль фінансово-господарської діяльності органів місцевого самоврядування

Контроль за ефективністю фінансово-господарської діяльності ОМС є важливим механізмом забезпечення прозорості, раціонального використання ресурсів і досягнення стратегічних цілей громади. Він спрямований на перевірку дотримання бюджетного законодавства, досягнення встановлених показників, мінімізацію ризиків і підвищення ефективності використання

ресурсів. Контроль в ОМС є складовою системи управління, гарантує та забезпечує якісне та ефективне здійснення управлінської діяльності та має обов'язковий характер, що забезпечується застосуванням різних підходів і методів. Чільне місце у системі контролю належить контролю в органах місцевого самоврядування, оскільки саме вони є розпорядниками коштів місцевого бюджету, несуть відповідальність за формування та виконання бюджету та фінансування установ.

Посилення фінансових повноважень та ролі органів місцевого самоврядування та відповідальності за забезпечення соціально-економічних потреб населення потребує впровадження ефективної системи контролю з метою забезпечення ефективного використання ресурсів (фінансових та матеріальних).

В цілому контроль в ОМС доречно розглядати з точки зору внутрішнього контролю (забезпечується власне міською радою у частині контролю як за власною діяльністю так і контролю за установами, що фінансуються з місцевого бюджету) та з точки зору зовнішнього контролю (забезпечується відповідними державними інституціями – Державною аудиторською службою, Рахунковою палатою та ін.).

В діяльності ОМС актуальним є муніципальний контроль. у дослідженні Буханевич О та Івановської А під муніципальним контролем розуміється «діяльність відповідних органів місцевого самоврядування та їхніх голів, спрямована на забезпечення законності в роботі муніципальних органів і виконання ними завдань місцевого самоврядування» [5]. Доречно визначити такі види муніципального контролю: контроль представницьких ОМС, який забезпечується місцевими радами, їх структурними підрозділами та депутатами та контроль виконавчих органів, який забезпечується їхніми структурними підрозділами. Якщо розглядати контроль із точки зору об'єктів, що підлягають перевірці, в ОМС виділяють такі види муніципального контролю:

- контроль за майном, яке належить територіальним громадам, зокрема за його збереженням, використанням і утриманням.

– контроль за ресурсами, що знаходяться в управлінні представницьких органів місцевого самоврядування, зокрема фінансовими, земельними та матеріальними ресурсами.

– контроль за ресурсами, які використовуються виконавчими органами місцевого самоврядування, з акцентом на їх раціональне та цільове використання.

Окрім того, функції і завдання органів контролю регламентовані законами на рівні територіальної громади контроль забезпечується у першу чергу місцевим фінансовим управлінням на стадіях бюджетного процесу (планування, розгляду та затвердження бюджету).

ДКСУ забезпечує попередній контроль установах, що фінансуються з місцевого бюджету який проводиться у частині:

- контролю за відповідністю кошторисів РБК розпису місцевого бюджету;
- контролю на етапах взяття бюджетних зобов'язань РБК шляхом співставлення планових показників при отриманні бюджетних асигнувань та відповідно контролю відповідності платежів при взятті бюджетних зобов'язань.

Державна аудиторська служба забезпечує здійснення контролю у частині:

- оцінки цільового та ефективного використання фінансування з місцевого бюджетів, у тому числі проведення державного фінансового аудиту виконання бюджетів та аудиту ефективності виконання бюджетних програм;
- перевірки достовірності визначення потреби в бюджетних коштах під час складання планових бюджетних показників;
- перевірки відповідності взятих бюджетних зобов'язань РБК відповідним бюджетним асигнуванням, паспортам бюджетних програм (за програмно-цільового методу);
- контролю за веденням обліку, складання звітності в тому числі і звітності про виконання паспортів БП, кошторисів та документів, які мають відношення до виконання бюджету;
- контролю за станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в ОМС.

Повноваження ДАСУ спрямовуються на контроль за використанням ресурсів, майна та бюджетного фінансування у територіальній громаді.

На сьогодні ДАСУ продовжить державний фінансовий аудит, який для органів місцевого самоврядування може проводитися у формі державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів та державного аудиту виконання бюджетних програм.

Державний фінансовий аудит передбачає сприяння установам у частині забезпечення правильності обліку, законності проведених операцій та використання коштів бюджету, використання майна, формування звітності, організації внутрішнього контролю. Державний фінансовий аудит передбачає перевірку та аналіз реального стану справ у частині законного та раціонального використання державних і комунальних фінансових ресурсів, майна та інших активів. Він також охоплює оцінку правильності ведення бухгалтерського обліку, достовірності фінансової звітності та функціонування системи внутрішнього контролю. Результати проведеного аудиту підсумовуються у звіті, який містить висновки щодо відповідності діяльності перевірених суб'єктів встановленим нормативним вимогам, а також рекомендації для усунення виявлених недоліків і підвищення ефективності управління ресурсами.

Інспектування у формі ревізії, які проводяться ДАСУ виявляють факти порушення, встановлення винних осіб. За результати формується акт ревізії.

Найпоширенішими порушеннями фінансово-бюджетної дисципліни в ОМС можна визначити:

- надмірне витрачання коштів через оплату завищених обсягів і вартості виконаних робіт, наданих послуг або зловживань у процесі придбання товарів;
- неправомірне фінансування тих суб'єктів, які не мали право на такі кошти, завищення розрахунків в тому числі і надмірна виплата заробітної плати, неправомірно встановлені премії;

- зловживання в процесі передачі комунального майна та землі в оренду шляхом заниження ставок орендної плати, не виставлення рахунків на оплату спожитих комунальних послуг;
- недотримання вимог Бюджетного кодексу, що проявляється у нецільовому використанні бюджетних коштів;
- порушення законодавства при здійсненні державних закупівель (порушення процедури публічних закупівель, не реєстрація договорів за спрощеною процедурою закупівель).

Шляхами вдосконалення контролю можна визначити впровадження цифрових технологій тв. використання автоматизованих систем моніторингу та обліку, забезпечення прозорості шляхом відкриття даних про бюджет та діяльність ОМС, посилення громадського контролю шляхом створення інструментів для зворотного зв'язку з мешканцями громади.

Таким чином, контроль можна визначити як комплекс дій, спрямованих на:

- встановлення фактичного стану або дій підконтрольного об'єкта (наприклад, структурних підрозділів, окремого активу, пасиву чи процесу);
- порівняння фактичних даних з нормативними показниками, встановленими у вигляді норм, інструкцій, законодавчих актів або інших обґрунтованих величин;
- оцінювання відхилень, які перевищують допустимий рівень, що призводить до порушення рівноваги економічної системи або об'єкта, впливаючи на їхню функціональність;
- аналіз причин виникнення таких відхилень, що дозволяє ідентифікувати джерела проблеми та розробити заходи для її усунення.

Контроль ефективності фінансово-господарської діяльності ОМС сприяє раціональному використанню ресурсів, підвищенню довіри громадян до місцевого самоврядування та забезпечує сталий розвиток громади.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження обліку, аналізу та контролю ефективності фінансово-господарської діяльності ОМС отримано наступні висновки:

1. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення діяльності ОМС, та визначено, що зміна нормативного регулювання призвела до проведення реформи децентралізації, яка спрямовувалась на передачу ресурсів та повноважень громадам. Процеси децентралізації відбулися шляхом укрупнення районів (зменшенням їх кількості в областях) та створенням укрупнених ТГ з фінансовими та управлінськими повноваженнями. У процесі реформування активно впроваджуються елементи електронного врядування (сервіси ДІА, «Соціальна громада», публічні електронні реєстри). Законодавство для ОМС сприяє формуванню ефективного, прозорого та підзвітного місцевого самоврядування та створює основу для інтеграції України до європейських стандартів управління.

2. Проаналізовано матеріальну та фінансову основу місцевого самоврядування. Матеріальною основою є майно, ресурси, які належать громаді, а фінансовою основою є кошти які надходять до місцевого бюджету та спрямовуються на покриття видатків у територіальній громаді. У процесі формування дохідної частини бюджету вирізняють надходження у розрізі податкових (місцевих податків та зборів), неподаткових надходжень (для прикладу адміністративних зборів, доходів від майна, оренди та трансфертів (кошти, що можуть поступати з державного бюджету)).

3. Фінансування діяльності Хоростківської ТГ здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету. Основними джерелами надходження коштів до бюджету громади є податки, збори та інші обов'язкові платежі. У 2023 році. основними джерелом надходження доходів є: ПДФО – у сумі 49306099 грн., що становить 61,4 % власних надходжень, податок на майно – 15946497 грн., що становить 19,9% власних надходжень; єдиний податок – 12532529 тис. грн., що становить 15,6% власних доходів. Неподаткові надходження у 2023 році

надійшли в обсязі 12532,529 тис. грн. За рахунок отриманих доходів в громаді здійснюються видатки на утримання апарату управління, на освіту, культуру, соціальний захист, охорону здоров'я та інші заходи.

4. Розглянуто особливості обліку доходів, видатків та результату виконання кошторису та визначено, що виконання значної кількості бюджетних програм передбачає залучення різних джерел фінансування: бюджетних асигнувань, власних надходжень установ, доходів за іншими надходженнями спеціального фонду. Тому як при обліку доходів, так і видатків доцільно відкривати додаткові субрахунки та аналітичні рахунки за видами та джерелами надходження коштів.

5. Удосконалення методики відображення доходів та витрат на рахунках бухгалтерського обліку спрямовується на: спрощення облікових та контрольних процедур внаслідок відповідності облікової інформації класифікаційним ознакам доходів, видатків та витрат; зниження трудомісткості роботи облікових працівників; підвищення аналітичності інформації щодо доходів та видатків ОМС.

6. Враховуючи особливості діяльності ОМС виокремлено напрями автоматизації процесів обліку. У процесі вибору програмного забезпечення для цілей обліку ОМС доречно провести аналіз облікових процесів і визначити можливості для їх автоматизації, обрати ті, які б відповідали особливостям діяльності ОМС, провести тестування нових систем на окремих напрямках (для прикладу спершу щодо автоматизації планування кошторисів), а пізніше розширювати на усі функції. З метою залучення коштів на процеси інформатизації та цифровізації доречно використовувати грантові кошти та кошти субвенцій та державних програм, які спрямовуються на процеси цифровізації в Україні.

7. Обґрунтовано необхідність проведення аналізу ефективності фінансово-господарської діяльності ОМС, та визначено, що важливим аспектом у процесі аналізу та оцінки має дослідження фінансової діяльності ОМС в умовах децентралізації. Це пояснюється тим, що ОМС після проведеної

реформи отримали значні права у формуванні дохідної та видаткової частини місцевого бюджету. Ефективна фінансова діяльність ОМС в умовах децентралізації включає: результативну дохідну політику, що передбачає збільшення наповнення місцевого бюджету за рахунок власних доходів; підвищення ефективності розподілу та використання фінансових ресурсів в громаді шляхом відповідного планування видаткової частини бюджету на утримання установ, виконання затверджених бюджетних програм; залучення додаткових фінансових ресурсів та здійснення інвестиційної діяльності для реалізації проектів розвитку в громаді; прозору та підзвітну системи управління фінансами і комунальним майном.

8. Проведено аналіз видатків у відповідності до функціональної класифікації та визначено, що за загальнодержавними функціями (утримання апарату управління Хоростківської міської ради) у 2023 році у порівнянні з 2022 роком збільшились на 1348990 грн., видатки на економічну діяльність збільшились у 2023 році на суму 3016132 грн. У 2023 році міською радою була затверджена програма на охорону здоров'я у сумі 987225 грн., також простежується збільшення видатків на ЖКГ на 2192752 грн. та зменшення видатків на охорону навколишнього середовища у сумі 14400 грн.

9. Визначено, що окрім аналізу доходів та видатків за формами бюджетної та фінансової звітності проводять аналіз виконання бюджетних програм із розрахунком їхньої доцільності та ефективності. В ОМС, окрім виконання бюджетних програм на забезпечення управлінської діяльності можуть виконуватися програми пов'язані з економічною діяльністю, природоохоронною діяльністю та іншими видами. Для прикладу проведено аналіз виконання паспорта бюджетної програми за КПКВ 0118311 «Охорона та раціональне використання природних ресурсів». У 2022 році бюджетна програма виконувалася частково за рахунок коштів місцевого бюджету на суму 36000 грн., адже з обласного бюджету не було отримано субвенцію на виконання заходів, передбачених програмою. Фінансування не відбулося у

зв'язку з оголошенням воєнного стану та зменшенням відповідно доходів бюджету.

10. Опрацьовано напрями здійснення контролю в діяльності ОМС та визначено, що виділяється зовнішній та внутрішній контроль. Розглянуто повноваження щодо контролю ДКСУ та ДАСУ. визначено, що Найпоширенішими порушеннями фінансово-бюджетної дисципліни в ОМС можна визначити: надмірне витрачання коштів через оплату завищених обсягів і вартості виконаних робіт; неправомірне фінансування та завищення розрахунків в тому числі і надмірна виплата заробітної плати, неправомірно встановлені премії; зловживання в процесі передачі комунального майна та землі в оренду шляхом заниження ставок орендної плати, не виставлення рахунків на оплату спожитих комунальних послуг; порушення законодавства при здійсненні державних закупівель (порушення процедури публічних закупівель, не реєстрація договорів за спрощеною процедурою закупівель).

Шляхами вдосконалення контролю можна визначити впровадження цифрових технологій тв. використання автоматизованих систем моніторингу та обліку, забезпечення прозорості шляхом відкриття даних про бюджет та діяльність ОМС, посилення громадського контролю шляхом створення інструментів для зворотного зв'язку з мешканцями громади.

Контроль ефективності фінансово-господарської діяльності ОМС сприяє раціональному використанню ресурсів, підвищенню довіри громадян до місцевого самоврядування та забезпечує сталий розвиток громади.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 1. Безверхий К. В. Облік в бюджетних установах: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 312 с.
2. Бессонова С. І., Кленін О. В. Роль державного фінансового аудиту в системі контролю бюджетних установ. Підприємництво і торгівля. 2021. № 29. С.15–19.
3. Бедрій Р. Поняття економічної основи місцевого самоврядування та її організаційно-правове забезпечення в умовах війни в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право Том 1 № 75 (2023) URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/275431>
4. Божук Л., Курченко Т. (2023). Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, (December 22, 2023; Boston, USA), С. 73-76. <https://doi.org/10.36074/logos-22.12.2023.018>
5. Буханевич , О. М., Івановська, А. М. (2022). До питання про правову природу публічного контролю. *Київський часопис права*, (3), 103-109. <https://doi.org/10.32782/klj/2021.3>.
6. Бюджетний кодекс України: редакція від 04.12.2022. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua /laws/show/ 2456–17/page>
7. Васильєва Н. В. Особливості програмно-цільового планування видатків місцевого бюджету. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 14. С. 65–67.
8. Величко В.О. Державний контроль та нагляд за додержанням законності в діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12178/1/Velichko_95-114.pdf
9. Губа М.І. Програмно-цільовий підхід як інструмент управління громадою. *Вісник ХНТУ*. № 2 (77), 2021 р. С. 120-126 <https://ojs.kntu.net.ua/index.php/visnyk/article/view/78>
10. Внутрішній аудит: від теорії до практики : практичний посібник для

розпорядників бюджетних коштів місцевих бюджетів. LOGICA, 2020. URL : <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/557/30.03.2020.pdf>

11. Грицишен Д.О., Назаренко Т.П. Дослідження аудиту ефективності в системі державного фінансового контролю в Україні. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2018. Том 4. № 4(42). С. 25–30.

12. Денисовець Ю. М. (2023). Бюджетні програми як інструмент забезпечення самодостатності територіальних громад та об'єкт обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*, (2(55)), 16–26. [https://doi.org/10.26642/pbo-2023-2\(55\)-16-26](https://doi.org/10.26642/pbo-2023-2(55)-16-26)

13. Європейська хартія місцевого самоврядування. Офіційний вісник України. 2015. № 24. Ст. 1418. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036/card6#Public

14. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

15. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року: URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/83412>.

16. Кухарева О.О., Корнєєв М. В. Форми фінансової автономії органів місцевого самоврядування у контексті реалізації взаємодії бюджетних концепцій. *Вісник Дніпропетровського ун-ту*. 2011. № 5. С.24-30.

17. Коритник Л. (2021). Ключові напрямки удосконалення показників бюджетних програм: обліковий аспект. *Економіка та суспільство*, (27). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-7>

18. Крутько М. А. Організаційно-правові та матеріально-фінансові засади функціонування місцевого самоврядування в Україні. проблемні питання реалізації права колективної участі громади у вирішенні питань, що становлять предмет їх відання *Актуальні проблеми політики*. 2021. Вип. 68 с. 64 -69

19. Ларікова Т. В. Особливості обліку та автоматизації власного капіталу в державному секторі. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 11. С.

225-229.

20. Лебедевич С. І., Клим Н. М., Плекан М. В. Концепція облікового забезпечення оптимізації управління об'єднаними територіальними громадами України. *Економічний простір*. 2020. № (154). С. 224-230.

21. Лучко М.Р., Сисюк С.В. Розрахунки та зобов'язання суб'єктів державного сектору. *Економіка і управління*. 2018. № 2(78). С. 125-135

22. Маліновська О.Я. Ревуцький А.І. Теоретичні основи ефективності функціонування органів місцевого самоврядування. *Збалансоване природокористування*. № 3/2022 с. 70-78

23. Методичні рекомендації щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм: Наказ Міністерства фінансів України 17.05.2011 N 608 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11/stru#Stru>

24. Мінакова Є. Правове регулювання контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації влади та євроінтеграції. *Нове українське право*. Київ: Київський регіональний центр Національної академії правових наук України, 2022. Спецвипуск. Том 2. 222с.

25. Мигович Т. М., Мороз Р. Я., Тимків Н. А. Бюджетне планування в умовах децентралізації. *Молодий вчений*. 2018. № 10(1). С. 356-360.

26. Методика здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм місцевого бюджету https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/metodyka_zdiysnennya_porivnyalnogo_a_nalizu.pdf

27. Носань, Н., КусякаМ. (2021). Оцінка ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. *Економіка та суспільство*, (26). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-57>

28. Національні положення (стандарти) обліку в державному секторі економіки. URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja>

29. Основні засади здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів. Постанова КМУ від 12 грудня 2018 р. № 1062. Режим доступу. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2018-%D0%BF?lang=ru>

30. Пилипенко Я. В. Механізм забезпечення фінансової самостійності місцевого самоврядування. *Право та державне управління* 2021 р., № 1 URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/38.pdf

31. Пікулик О.І. Власюк Н.І. Основні підходи до оцінювання ефективності діяльності органів державного управління. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування* https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/1_2023/17.pdf

32. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

33. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1203. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14>.

34. Про затвердження Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів: Наказ Міністерства фінансів України № 44 від 24.01.2012 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12>

35. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ : Постанова Кабінету Міністрів України № 228 від 28.02.2002 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=228-2002-%EF>.

36. Про схвалення Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року: розпорядження КМУ від 20.06.2018 № 437-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/437-2018-%D1%80>

37. Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи : Постанова Кабінету Міністрів України № 59 від 09.01.2013 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/59-2011-%D0%BF>.

38. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

39. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 р. (із змінами від 01.05.2016 р. URL: [//zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14)).
40. Про співпрацю територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
41. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922- VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/922-19>
42. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 14.05.2020 № 157-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
43. Про засади державної регіональної політики : Закон України .№ 156-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
44. Радченко О. Д. Формування державної політики бюджетної підтримки сільських територій. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2012. №3. С. 164-168.
45. Сарапіна О. А, Єремян О. М. Організація бухгалтерського обліку в установах державного сектору економіки: теоретико- методологічні та практичні підходи. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія : Економічні науки*. 2019. Вип. 1. С. 131-143.
46. Сисюк С.В., Бенько І.Д. Бухгалтерська служба органів місцевого самоврядування: вимоги, особливості створення та функціонування. *Збірн. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. Вип. 36 . Черкаси: ЧДТУ, 2014. С. 91-98.
47. Сисюк С.В. Облік грошових коштів у сільських радах в умовах казначейського виконання місцевих бюджетів. *Вісник Львівської комерційної академії. Львів* : Видавництво львівської комерційної академії, 2011. Вип. 35 С. 115-120.
48. Сисюк С.В. Проблеми фінансового забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування. *Фінансова сфера та роль у зростанні конкурентних переваг національних економік Матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* Ірпінь. 2009. С. 26-28.

49. Сисюк С.В. Теоретичні аспекти організації обліку в органах місцевого самоврядування. *Розвиток фінансових ринків та інститутів в умовах міжнародної інтеграції: Матеріали між нар. наук.-практ. конф.* Полтава: ПолтНТУ, 2009. – С.90-92.

50. Сисюк С.В. Проблеми здійснення аудиту ефективності використання бюджетних коштів. *Галицький економічний вісник. Науковий журнал.* 2005. №1. С.133-138

51. Сисюк С.В. Зорій Н.М. Державний нагляд за фінансово-господарською діяльністю бюджетних установ шляхом контролю ризиків. *Економіка і регіон Науковий журнал*, № 1 (23), 2011. С.193 – 196

52. Сисюк С.В. Прагматика нормативного та організаційно-облікового забезпечення публічних закупівель. *Інноваційна економіка.* 2018.№ 7-8 (76). С. 123 – 133

53. Сисюк С.В. Організаційні проблеми реформування обліку в умовах євроінтеграції. Облік, аналіз та аудит у контексті Європейської інтеграції України: монографія. за заг. ред. М.С.Пашкевич; Нац.гірн. ун-т. Дніпропетровськ: НГУ, 2015 . С.195 – 210.

54. Сисюк С.В. Організаційні аспекти обліку благодійної допомоги у бюджетних установах. *Вісник Львівської комерційної академії.* Львів : Видавництво львівської комерційної академії, 2014. Вип. 44 С. 51 –56

55. Сисюк С., Хорунжак Н. Архітектоніка механізму фінансування освіти в сучасних умовах і шляхи рішення проблеми його альтернатив в обліку. *Економічний аналіз.* 2021. № 1 т.31. С.186-196

56. Сисюк С.В., Бенько І. Д. Критерії щодо формування бухгалтерської служби органів місцевого самоврядування. *Матеріали XI Міжнародної наук.-практ. конф. Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю.* Черкаси: ЧДТУ. 2014. С.105-107.

57. Сікорський М. М. Місцеві бюджети як фінансова основа місцевого . Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2020. № 1. :http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2020_1_36

58. Юрченко О. Б. (2020). Активи суб'єктів державного сектору економіки: поняття, класифікація та методичні засади організації обліку. *Економічний простір*, (161), 140-146.
59. Хорунжак Н.М., Сисюк С. В. Організація обліку в сільських радах в контексті казначейського обслуговування місцевих бюджетів. *Економіка: проблеми теорії та практики*: Зб. наук. праць. Вип. 6. Т.5. Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. С.1033-1038.
60. Хорунжак Н.М. Облік в управлінні витратами бюджетних установ : монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 230 с.
61. Шутка С. Є., Воляник Г. М., Колінько Н. І. Модернізація обліку в установах державного сектору економіки. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 9. С. 53-60
62. Моделювання ефективної фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації. консолідований підхід <https://decentralization.ua/uploads/library/file/563/UA-UNDP-financial-operations-for-local-gov-ATC-1.pdf>
63. Semenushina N., Sysiuk S., Shevchuk K., Petruk I. Benko I. Institutionalism in Accounting: a Requirement of the Times or a Mechanism of Social Pressure Independent Journal of Management & Production, 11(9), 2516-2541.
64. Slobodyanik Y., Zdyrko N., Kuzyk N., Sysiuk S., Benko I. Audit of public finances: methodological issues and the case of Ukraine. Independent Journal of Management & Production. 2022. Vol. 13 (3). P. S76-S92.